

Konjunkturutviklingen i Norge

Norsk økonomi passerte en konjunkturbunn i 3. kvartal i fjor. Samtidig tok den økonomiske veksten seg opp internasjonalt. Den etterfølgende produksjonsoppgangen i Norge har imidlertid ikke vært særlig sterk. Også bedringen i arbeidsmarkedet har så langt vært beskjeden. Prisveksten er fortsatt lav og pengepolitikken ekspansiv, men – målt ved realrenten – ikke så ekspansiv som i USA og euroområdet. Finanspolitikken gir ikke lenger de samme ekspansive bidrag som før.

BNP for Fastlands-Norge vokste ifølge foreløpige, sesongjusterte tall fra det kvartalsvise nasjonalregn-

skapet (KNR) med en årlig rate på 4 prosent gjennom sommerhalvåret i fjor. Deretter falt veksten mot den anslåtte trendveksten for norsk økonomi på 2,3 prosent gjennom vinteren. Etterspørselsveksten fra Fastlands-Norge utviklet seg motsatt, den økte fra en årlig rate på nær 2 prosent gjennom sommeren til 4 prosent gjennom vinteren. Tilsvarende vekstrate for husholdningenes konsum økte fra 5 til 6 prosent, og for Fastlands-Norges investeringer fra -7 til 1 prosent. Også vekstbidragene fra lageroppbyggingen tok seg opp. Motstykket var blant annet at veksten i oljeinvesteringene falt fra en årlig rate på 37 til 2 prosent, at vekstraten for den tradisjonelle vareeksporten falt fra

Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2002-2004. Vekst fra forrige periode. Prosent

	2002	2003	Sesongjustert			
			03.2	03.3	03.4	04.1
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,6	3,8	1,2	1,2	1,2	1,8
Konsum i offentlig forvaltning	3,1	1,4	1,6	-1,1	0,3	0,2
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	-3,4	-3,7	-2,6	0,6	-5,8	6,3
Fastlands-Norge	-2,5	-4,7	-1,8	-1,7	2,1	-1,7
Utvinning og rørtransport	-3,6	15,8	13,7	2,9	-6,8	8,3
Tjenester tilk. utvinning
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	2,4	1,7	0,8	0,1	1,1	0,8
Eksport	0,1	1,2	3,8	-2,5	4,6	-1,9
Råolje og naturgass	2,2	-0,2	4,3	-7,1	0,4	5,7
Tradisjonelle varer	1,6	2,6	3,2	1,2	1,5	-0,4
Import	2,3	2,2	-0,3	0,0	2,1	2,9
Tradisjonelle varer	3,8	4,0	1,6	0,1	1,4	4,6
Bruttonasjonalprodukt	1,4	0,4	0,3	1,2	0,5	1,0
Fastlands-Norge	1,7	0,6	0,6	1,4	0,6	0,5
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	-0,9	-1,2	-1,3	0,3	0,1	0,1
Sysselsatte personer	0,3	-0,6	-0,1	0,1	-0,1	-0,3
Arbeidsstyrke ²	0,7	0,0	0,3	0,2	-0,1	-0,5
Arbeidsledighetsrate, nivå ³	3,9	4,5	4,6	4,6	4,6	4,3
Priser og lønninger						
Lønn per normalårsverk	5,3	3,9	4,3	3,2	2,8	2,8
Konsumprisindeksen (KPI) ⁴	1,3	2,5	2,2	1,9	1,2	-1,4
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ⁴	2,3	1,1	1,2	0,8	0,6	0,1
Eksportpriser tradisjonelle varer	-8,6	-1,2	2,9	0,1	2,2	3,5
Importpriser tradisjonelle varer	-7,4	0,7	-0,3	2,3	1,7	0,8
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	196,1	201,2	44,0	49,6	55,4	53,9
MEMO (justerte nivåttall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	6,9	4,1	4,7	3,1	2,8	2,0
Utlånsrente, banker ⁵	8,5	6,2	6,9	5,2	4,7	..
Råoljepris i kroner ⁶	197,5	204,7	183,0	209,0	203,2	221,0
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	91,6	92,8	91,9	95,7	94,7	98,2
NOK per euro	7,5	8,0	8,0	8,3	8,2	8,6

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Definert som summen av ledige ifølge AKU og sysselsetting ifølge nasjonalregnskapet fratrukket utlendinger i utenriks sjøfart.

³ Ifølge AKU.

⁴ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁵ I slutten av perioden.

⁶ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

9 til 2 prosent, og særlig at vekstraten for samlet import tok seg opp fra 0 til 10 prosent.

Også veksten i utførte timeverk tok seg opp i perioden, fra en nedgang på 4 prosent regnet som årlig rate gjennom sommeren til en oppgang på ½ prosent gjennom vinteren. Produktivitetsveksten har dermed holdt seg høy, når en ser siste år under ett. Veksten i tallet på sysselsatte utviklet seg imidlertid motsatt av timeverksveksten, fra nullvekst i fjor sommer til en negativ vekstrate på drøye ½ prosent i vinter. Tross dette har arbeidsledigheten vist en fallende tendens det siste året, noe som imidlertid først og fremst skyldes at mange potensielle arbeidssøkere har trukket seg ut av arbeidsmarkedet.

Sterk produktivitetsvekst er én faktor bak den svake prisveksten. På grunn av svak lønnsomhet og den relativt høye ledigheten har lønnsveksten likevel vært moderat. Også negative prisimpulser fra utlandet, blant annet i form av økt import fra lavkostland, lav vekst i husleier og generelt lite press i økonomien bidrar til å holde prisveksten nede.

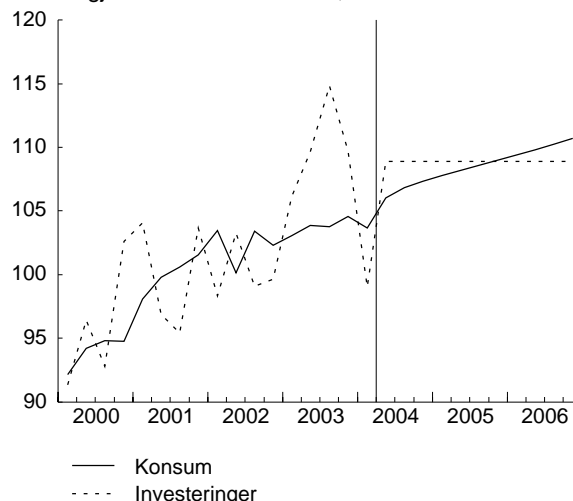
Vi har lagt til grunn at det kraftige importoppsvinget i vinter var forbigående og at etterspørselen i noe større grad vil rette seg mot norsk produksjon framover. Med fortsatt lave renter og etter hvert noe tiltakende prisvekst, vil realrentene falle og dette vil bidra til god vekst i konsum og boliginvesteringer. Det trekker etterhvert også med seg økte investeringer innenfor tjenestenæringene. Samtidig venter vi nye impulser fra oljeinvesteringene de nærmeste årene. Endelig vil det internasjonale oppsvinget gi gode vekstimpulser fram til 2006, da vi venter en ny konjunkturavmatning internasjonalt.

Moderate impulser fra finanspolitikken

Reviderte tall fra KNR viser en vekst i konsum i offentlig forvaltning på 1,4 prosent i 2003. Dette er lavere enn veksten året før. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning økte imidlertid med 10 prosent i 2003. Samlet sett økte konsum og investeringer i offentlig forvaltning med 2,4 prosent i 2003. De reviderte KNR-tallene gir om lag samme vekst for summen av de to komponentene konsum og investering som tidligere. Vi har lagt til grunn at den moderate veksten i offentlig forvaltnings konsum og bruttoinvesteringer fortsetter i de nærmeste årene framover. Anslagene innebærer videre at forvaltningens kjøp av varer og tjenester vokser noe mer enn veksten i sysselsettingen slik tilfellet har vært de senere år. Anslagene for skatter og avgifter i 2004 er basert på vedtatt politikk.

Det var en svak reell økning i volumavgiftene fra siste årsskifte. Avgiftene på tobakk økte imidlertid kraftig. Fra 1. mars i år ble systemet for merverdiavgift på transporttjenester endret. Det ble innført moms på tjenester som tidligere var unntatt for merverdiavgift, men avgiftssatsen ble satt så lavt at når en tar hensyn

Offentlig forvaltning
Sesongjusterte volumindekser, 2001=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

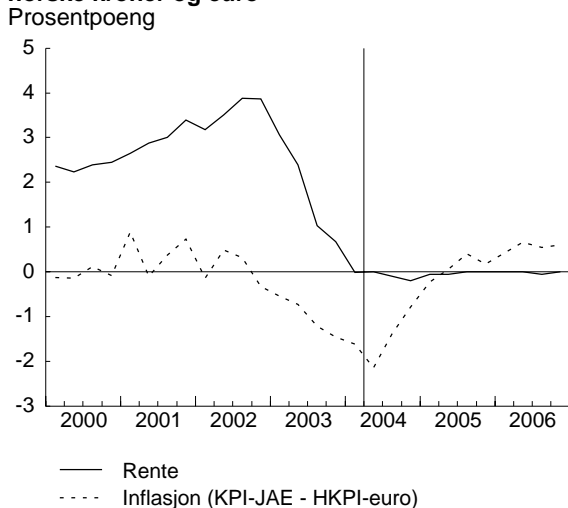
til fradrag for inngående moms, vil disse tjenestene implisitt bli subsidiert. Det finanspolitiske opplegget for 2004, og dels tiltak i 2003, har ført til at prisene på barnehagetjenester er blitt redusert gjennom økte statlige tilskudd. Det vises for øvrig til omtalen i avsnittet om konsumprisutviklingen.

For 2005 og 2006 har vi som vanlig lagt til grunn uendrede reelle skatte- og avgiftssatser. Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om skattesystemet denne våren hvor det ble foreslått mange endringer i systemet for direkte skatter for personer og bedrifter som kan tenkes å bli gjennomført fra og med 2005. Det er vanskelig å gjette hva resultatet blir av behandlingen i Stortinget ettersom noe flertallsforlik ennå ikke foreligger. Regjeringen har ikke lagt fram konkrete forslag til hvordan forslagene til endringer i skattene som medfører lavere skatteproveny skal dekkes inn. Vi har derfor ikke innarbeidet noen endringer i våre referanseberegninger for 2005 og videre framover, men presenterer et eget beregningsalternativ hvor fjerning av formuesskatten fra og med 2005 er et element. Isolert sett er det ikke rom for skattelette i forbindelse med skattereformen dersom handlingsregelen for finanspolitikken skal følges i 2005. Det brukes allerede klart mer enn hva handlingsregelen tilsier i 2004. Hvis beregningene våre mht. til den realøkonomiske utviklingen slår noenlunde til, vil norsk økonomi neppe kunne sies å være i noen lavkonjunktur i 2005. Det vil således ikke være konjunkturpolitiske grunner for ekspansive bidrag fra finanspolitikken i 2005, i motsetning til hva situasjonen er i 2004.

Fortsatt lave renter, men sterkere krone

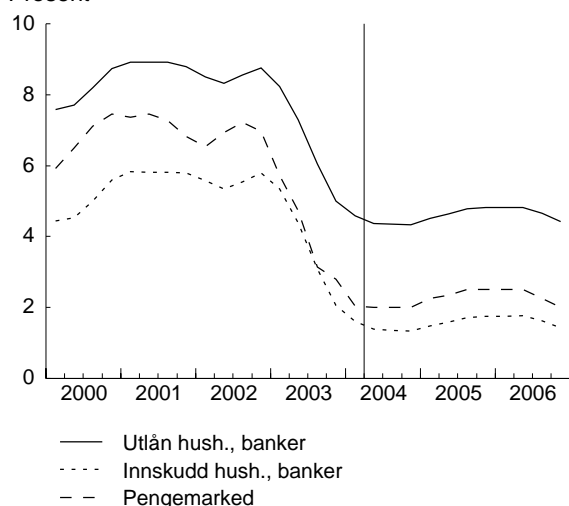
Den 11. mars i år kuttet Norges Bank folio- og D-lånsrenten med 0,25 prosentpoeng. Bankens innskuddsrente har etter dette ligget på 1,75 prosent. Norges Bank har ved de to etterfølgende rentemøter imidlertid opprettholdt sin forventning om at inflasjonen to

Rente- og inflasjonsforskjell mellom norske kroner og euro

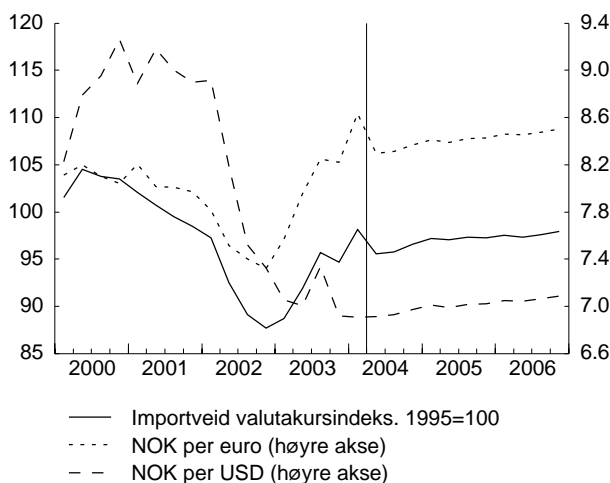
Kilder: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Norske renter

Kilder: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

år fram i tid vil bli lavere enn 2,5 prosent. Til tross for dette har pengemarkedsrentene steget noe den siste tiden, og tremånedersrenten lå midt i juni litt over 2 prosent, etter å ha vært under 1,9 prosent i mars. Dette skulle tilsi at markedet mener at rentebunnen er nådd i denne omgang, og at neste renteendring etter all sannsynlighet vil innebære en økning. Markedets forventninger, som er reflektert i Consensus forecasts og FRA-renter, peker i retning av uendret rente ut 2004, men en renteøkning på mellom 0,5 og 1 prosentpoeng i første halvår av 2005.

I takt med at forventningene om ytterligere rentekutt har falt, har krona styrket seg mot euro. Prisen på en euro er nå tilbake der den var før Norges Bank begynte sin siste runde rentesenkninger i desember 2003, i intervallet mellom 8,10 og 8,30. Målt mot konkurransekursindeksen har krona styrket seg med 4 prosent fra begynnelsen av mars til midten av juni. Det meste av dette reflekterer en styrking mot europeiske valutaer. Mot USD har endringen vært liten.

Til tross for utsikter til fortsatt konjunkturoppgang er inflasjonsutsiktene fremdeles lave. Våre prognoser viser kjerneinflasjon (KPI-JAE) under 2,5 prosent i 2006. På denne bakgrunn venter vi at rentene vil forbli lave i tiden som kommer. I våre prognoser ligger en antakelse om at pengemarkedsrenten vil stige med 0,5 prosentpoeng i første halvdel av 2005, for å komme tilbake til 2 prosent i andre halvår av 2006. Bakgrunnen for dette forløpet er at vi venter at Norges Bank i tiden framover vil følge forløpet i utenlandske renter, men med et visst etterslep. Vi har valgt å legge rentebanen noe under det som er indikert i FRA-rentene, fordi våre forventninger om norsk inflasjon er så vidt lave.

Med bare små justeringer av renten og stabil rentedifferanse mot Europa, forventer vi at også valutakursen blir relativt stabil i den nærmeste framtid. Valutakursen er i modellbestemt i våre framskrivinger. Kursen påvirkes primært i denne modellen av forskjellen mellom norske og utenlandske renter, samt av forskjellen mellom norske og utenlandske priser. Modellen predikerer at kronen vil svekke seg noe over tid. I våre prognoser ligger et anslag om at prisen på en euro skal ned mot 8,40 innen utgangen av 2004, og ned mot 8,50 innen utgangen av 2006. Vi forventer en tilsvarende svekkelse i konkurransekursindeksen.

Oljeinvesteringene – ligger usikkerheten på oppsiden?

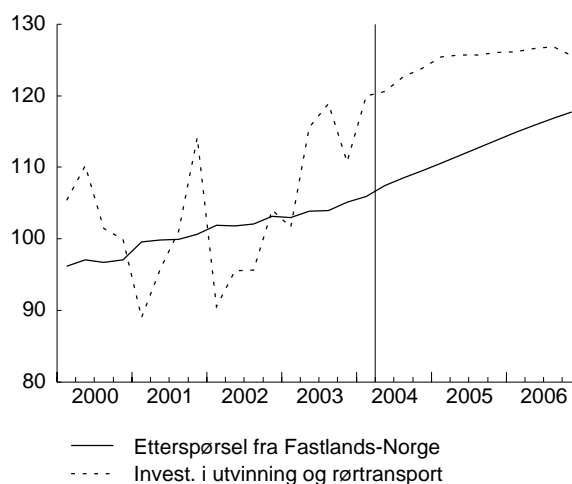
Ifølge tall fra KNR, sank den samlede utvinning av olje og gass i første halvår av 2003 (målt i faste priser), for så å øke i andre halvår. For året under ett, viser tallene en svak vekst. Utvinningen økte ytterligere i 1. kvartal 2004, først og fremst fordi gassutvinningen økte, men også oljeutvinningen økte noe. Vi legger til grunn at oljeutvinningen holder seg på dette nivået ut resten av året, for så å øke med om lag 0,5 prosent i

2005, og deretter avta med 3,5 prosent i 2006. Videre legger vi til grunn at utvinningen av gass blir litt lavere i de tre siste kvartalene av 2004 enn i det første kvartalet. Både i 2005 og 2006 antar vi en vekst i gassutvinningen på om lag 10 prosent. Med disse anslagene forventes den samlede utvinningen å stige forholdsvis jevnt, slik at utvinningsnivået i 2006 blir nær 3 prosent høyere enn i 2003. Dette er i hovedsak i tråd med anslagene gitt i Revidert nasjonalbudsjett for 2004.

Stor usikkerhet i oljemarkedet ble i 2003 reflektert i høy variasjon i prisen. Også i første halvår av 2004 har oljeprisen variert betraktelig, i hovedsak har den beveget seg mellom 30 og 39 USD pr. fat. Siden sen vinteren 2003 har oljeprisen svingt rundt en oppadgående trend, da den var helt nede i 23 USD, for siden å øke jevnt og trutt mot 39 i begynnelsen av juni i år, for så å synke noe igjen de siste ukene. Gjennomsnittsprisen så langt i år er på om lag 34 USD, og vi antar at prisen synker til 30 fra og med 4. kvartal i år, for så å holde seg på dette nivået resten av prognoseperioden. Dette innebærer en gjennomsnittlig pris i 2004 på 32,5 USD per fat. Med de forutsetninger som er gjort om valutakursen, innebærer dette en pris i norske kroner i 2004 på 225 kroner per fat. I 2005 og 2006 antas en pris rundt 210 kroner.

I hovedsak har investeringsvolumet i utvinning og rørtransport vist en stigende tendens de siste to årene, med unntak for siste kvartal i 2003. Investeringsvolumet tok seg imidlertid opp igjen i 1. kvartal, med en vekst på nær 10 prosent i forhold til kvartalet før. Mens nedgangen i landinvesteringene forklarte mye av investeringsfallet fra 3. til 4. kvartal i fjor, bidro økningen i landinvesteringene til at volumet økte til 1. kvartal i år. Vi legger til grunn at nivået på investeringene i 2004 vil ligge vel 8 prosent høyere enn i 2003. I 2005 og 2006 forventer vi at investeringene øker med ytterligere drøye 1-2 prosent årlig. Hvis dette slår til, vil investeringene i den kommende treårsperioden absolutt sett bli forholdsvis høye – men målt i forhold til BNP (i faste priser) blir investeringene mer på det jevne. Anslagene innebærer at investeringsnivået heves noe fra og med 2004 i forhold til vår forrige konjunkturrapport, og skyldes i inneværende år hovedsakelig høyere anslag på investeringer i rørtransport samt i tilknytning til felt i drift. Konsekvensene for investeringsprofilen til Snøhvit-prosjektet av de nylig avdekkede kostnadsoverskridelsene er usikre – vi har i vår prognose lagt til grunn at overskridelsene hever investeringsnivået i 2006 og 2007. Usikkerheten i oljeinvesteringsanslagene ligger antakelig på oppsiden. Med høyere oljepriser kan det tenkes at oljeselskapene børster støvet av gamle investeringsplaner, som nå vil fremstå som klart mer lønnsomme. Videre kan det også tenkes at tildelingene i den siste konsepsjonsrunden vil utløse ytterligere investeringer allerede i løpet av prognoseperioden. I vårt hovedscenarie har vi ikke tatt hensyn til slike betraktninger. Derimot

Innenlandsk etterspørsel
Sesongjusterte volumindekser, 2001=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

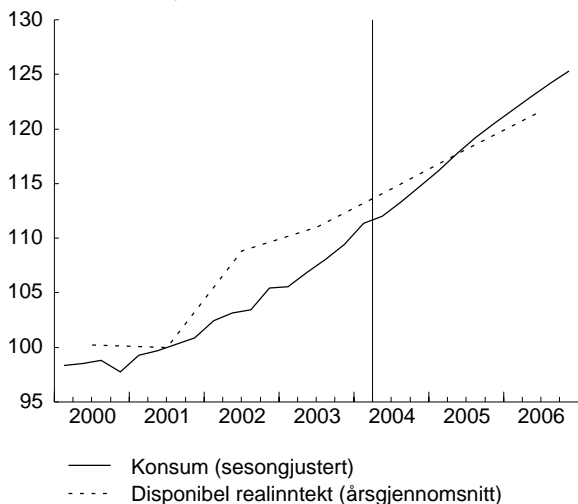
er det gjort et forsøk på dette i en alternativberegning som er presentert i eget avsnitt.

Fall i realrenten gir økt konsumvekst

Konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner gikk ifølge reviderte nasjonalregnskapstall opp med 3,8 prosent fra 2002 til 2003, målt i faste priser. Med en forholdsvis lav vekst i husholdningenes disponible realinntekter på om lag 2 prosent, må dette ses i lys av at det kraftige fallet i realrenten etter skatt har stimulert konsumet. Høye elektrisitetspriser bidro til lav konsumvekst i begynnelsen av 2003. De sesongjusterte tallene viser at konsumveksten deretter var høy. Sesongjusterte tall for 1. kvartal i år viser at konsumet var 1,8 prosent høyere enn i 4. kvartal 2003. Den sterke veksten i 1. kvartal i år må i hovedsak ses i sammenheng med nedgangen i lånerentene. En noe redusert usikkerhet knyttet til framtidig inntektsutvikling, som følge av utsikter til lavere arbeidsledighet, kan også ha stimulert konsumet noe.

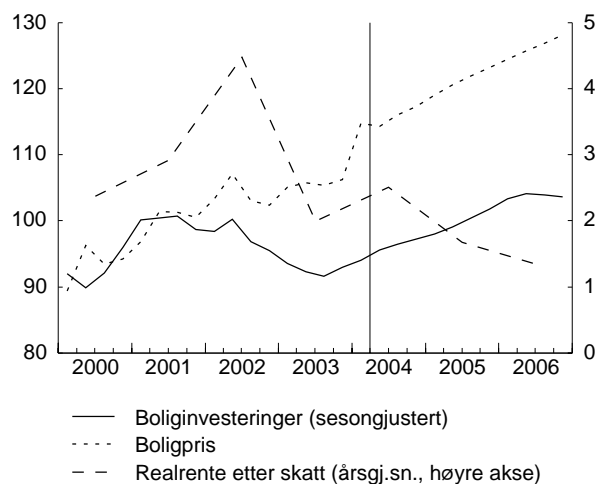
Anslagene for husholdningenes disponible realinntektvekst avhenger særlig av utviklingen i lønnsinntekter, netto formuesinntekter og konsumpriser. Lønnsoppgjøret ble moderat i år og overhenget fra i fjor var lavt. En lønnsvekst på linje med i fjor gir, sammen med en viss oppgang i sysselsettingen, en sterkere vekst i lønnsinntektene i 2004 enn i 2003, da det var nedgang i sysselsettingen. Netto formuesinntekter består blant annet av renteinntekter fra bankinnskudd og renteutgifter på gjeld. Siden husholdningene er i netto gjeldsposisjon når vi ser bort fra forsikringskrav og andre fordringer enn bankinnskudd, vil rentenedsettelsene senke inntektene fra innskudd mindre enn utgiftene til gjeld, noe som trekker i retning av økte netto formuesinntekter. Reduserte utbyttebetalinger fra aksjer på grunn av svak lønnsomhet i fjor trekker imidlertid i motsatt retning. Samlet sett antas husholdningenes netto formuesinntekter derfor å gå ned fra 2003 til 2004. Konsumprisveksten vil vokse med

Inntekt og konsum i husholdninger mv. Volumindekser, 2001=100

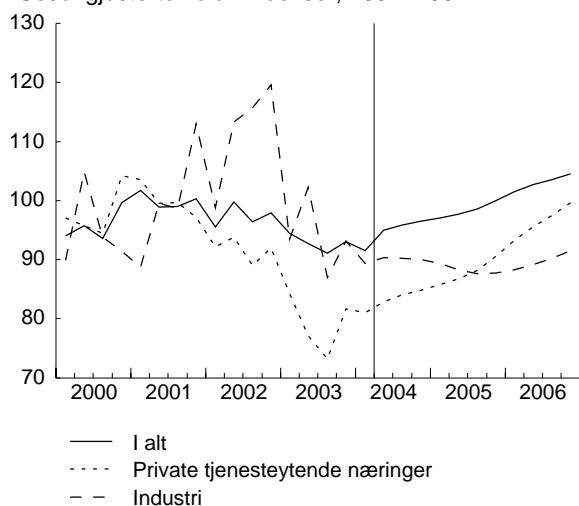
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boligmarkedet Venstre akse indekser, 2001=100, høyre akse prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Investeringer i Fastlands-Norge Sesongjusterte volumindekser, 2001=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

beskjedne 0,7 prosent fra 2003 til 2004, mot 2,5 prosent i fjor. Alt i alt anslås veksten i husholdningenes disponible realinntekter å bli 3,2 prosent for 2004.

For 2005 og 2006 anslås veksten i husholdningenes disponible realinntekter til henholdsvis 3,2 og 2,9 prosent. Lønnsveksten i 2005 og 2006 forventes å bli om lag som i år, mens veksten i sysselsettingen antas å bli sterkere fremover. Selv om den svake økningen i renten isolert sett trekker disponibel realinntekt ned, vil den samlede utviklingen i netto formuesinntekter være om lag uendret gjennom 2005 og 2006, hovedsakelig på grunn av økte aksjeutbytter. Skattereformen, som trolig gjennomføres fra 2005, gjør imidlertid utbytteanslagene svært usikre. Økt konsumprisvekst vil bidra til å dempe veksten i husholdningenes disponible realinntekter i 2005 og 2006.

Konsumveksten målt i faste priser anslås til 5 prosent for 2004. Dette er høyt i forhold til den forventede veksten i disponibel realinntekt, og innebærer at spareraten vil synke fra 7,7 prosent i 2003 til 5,5 prosent i år. For 2005 og 2006 anslås en volumvekst i konsumet på henholdsvis 5,3 og 4,2 prosent, noe som langt på vei kan forklares med nedgang i realrenten etter skatt, og da særlig i 2005. Til tross for at det nominelle rentenivået antas å bli marginalt høyere de nærmeste årene, vil likevel realrenten etter skatt falle klart gjennom 2005 og 2006 som følge av den økte konsumprisveksten. En realrentenedgang innebærer i seg selv at konsum i inneværende periode blir relativt billigere i forhold til konsum i neste periode, slik at husholdningene fremskynder konsum til inneværende periode på bekostning av konsum i senere perioder. Konsumveksten i 2006 bremses imidlertid av lavere disponible realinntektsvekst. Med anslagene som her er lagt til grunn, vil spareraten komme ned på 3,6 prosent i 2005 og lave 2,4 prosent i 2006; et nivå vi sist så under konjunkturoppgangen på midten av 1990-tallet. Fallet i spareraten vil, sammen med vekst i boliginvesteringene, gjenspeile seg i et kraftig fall i husholdningenes nettofinansinvesteringer. Målt nominelt, antas husholdningene å redusere sine nettofinansinvesteringer fra i overkant av 30 milliarder i 2003 til i underkant av -16 milliarder i 2006.

Vekst i boliginvesteringene

Nedgangen i boligbyggingen i 2002 stoppet opp gjennom 2003. Det ble igangsatt i underkant av 22 500 boliger i 2003, om lag som året før. Ifølge reviderte nasjonalregnskapstall sank boliginvesteringene med 5,2 prosent på årsbasis, men viste en klar tendens til oppgang mot slutten av fjoråret. De sesongjusterte tallene antyder at oppgangen ble videreført i 1. kvartal 2004. Utsikter til kraftig fall i realrenten vil stimulere til fortsatt økte boliginvesteringer i år. Også sterkere inntektsvekst, synkende arbeidsledighet samt klar vekst i realprisene på boliger i annenhåndsmarkedet, tilsier økt aktivitet i boligbyggingen i 2004. Bolig-

investeringene antas dermed å øke gjennom 2004, slik at årsveksten blir på 3 prosent.

I 2005 og 2006 regner vi med at veksten i boliginvesteringene vil bli rundt 4 prosent. Veksten i bruktboligprisene anslås til om lag 5 og 4 prosent i henholdsvis 2005 og 2006, altså en fortsatt klar vekst i realprisene. Prognosene for boligmarkedet de nærmeste årene må i hovedsak ses i sammenheng med den antatte utviklingen i husholdningenes realinntekter, utsikter til lavere realrenter samt omslaget nedover i arbeidledigheten.

Mot ny oppgang i fastlandsbedriftenes investeringer?

Ifølge reviderte nasjonalregnskapstall falt bruttoinvesteringene i fastlandsbedriftene med 10 prosent fra 2002 til 2003. Særlig var fallet i investeringene i industri og tjenesteytende næringer (ekskl. boliger) sterkt. De foreløpige anslagene for 1. kvartal 2004 viser at nedgangen i fastlandsbedriftenes investeringer er svakere enn før. Vi regner med at nedgangen vil stoppe opp og at investeringene vil vise oppgang mot slutten av 2004 og videre framover. På årsbasis regner vi med en økning i fastlandsbedriftenes investeringer på knapt 4 prosent i 2004.

SSBs investeringstelling for industri og kraftforsyning viser at foretakene i disse næringene forventer å øke sine investeringer noe i 2004. Det er antatt små endringer i industriinvesteringene, men en klar økning av investeringene i kraftforsyning. For sistnevnte sektor kan investeringsveksten også etter 2004 bli stor hvis planer om bygging av gasskraftverk skulle settes ut i livet. Vi har imidlertid lagt til grunn om lag uendrede investeringer i kraftforsyning fra og med 2005. Industrien venter nå en betydelig nedgang i sine investeringer i 2005, men her kan bedringen i konjunktursituasjonen og lønnsomheten få industribedriftene til å oppjustere sine anslag for 2005 noe. Vi anslår nå at industriinvesteringene fortsetter å falle noe både i 2004 og 2005, men at de deretter vil ta seg opp i tråd med et normalt konjunkturmønster. For tjenesteytende næringer er det tegn til oppgang i investeringene, men økningen er beskjeden. Det er fortsatt mange ledige kontorbygg og byggeaktiviteten forventes ikke å øke vesentlig i de nærmeste årene. Derimot øker maskininvesteringene i tjenesteytende sektorer.

Det er grunn til å tro at det lave rentenivået som antas å vare ved framover, vil kunne stimulere bedriftsinvesteringene selv om det erfaringsmessig har vært vanskelig å få påvist klare effekter av rentenivået på bedriftsinvesteringene, i motsetning til hva vi har gjort for husholdningenes konsum og boliginvesteringer. Det økte aktivitetsnivået i norsk økonomi vil imidlertid bidra til økte investeringer i fastlandsbedriftene og typisk nok kommer denne oppgangen noe i etterkant av veksten i husholdningenes etterspørsel. Våre anslag tilsier at investeringene i fastlandsbedriftene vil øke

med 3-4 prosent i år og neste år, men at økningen i 2006 kan bli klart høyere.

Markedsvekst og svakere krone gir eksportoppsving

Vilkårene for norsk eksportvirksomhet har bedret seg betydelig siden begynnelsen av 2003. Kronekursen svekket seg kraftig i første halvår 2003. Etter å ha svekket seg ytterligere i desember og januar har krona styrket seg igjen, og er nå om lag på nivået fra andre halvår i fjor. Industriens effektive kronekurs var imidlertid fortsatt om lag 10 prosent svakere i første halvdel av juni enn i begynnelsen av 2003. Internasjonalt har dessuten konjunktursituasjonen bedret seg markert. Som følge av dette har eksporten økt.

For 2003 sett under ett økte eksportvolumet av tradisjonelle varer med 2,6 prosent sammenliknet med året før, mot 1,6 prosent i 2002. I 1. kvartal i år falt eksporten med 0,4 prosent sesongjustert, mot 1,5 prosent i kvartalet før. Eksporten av metaller tok seg kraftig opp i 2003, og økte med 7,9 prosent sammenliknet med året før. I 1. kvartal 2004 økte metalleksporten med hele 3,4 prosent sesongjustert. Eksporten av kjemiske og mineralske produkter tok seg også godt opp i fjor, med en økning på 5,7 prosent.

Eksporten har økt mest til EU, og særlig til Tyskland og Storbritannia. Det må ses i lys av at krona har svekket seg relativt mye mot disse landenes valutaer. Eksporten til Sverige er om lag uforandret siden begynnelsen av fjoråret: Lavere eksport av elektrisk kraft og mineraloljeprodukter trakk ned, mens andre viktige eksportgrupper som metaller og kjemiske og mineralske produkter viste økning også til Sverige.

Internasjonal høykonjunktur og noe svakere kronekurs peker mot fortsatt oppgang for eksporten i år og neste år. Veksten i eksport av tradisjonelle varer anslås til 3,8 prosent i 2004 og 4,9 prosent i 2005 sammenliknet med året før. I 2006 ventes veksten å avta til 2,9 prosent, som følge av en markert konjunkturavmatning internasjonalt.

Metalleksporten øker som oftest sterkt i begynnelsen av en konjunkturoppgang. Investeringer de siste årene har dessuten gitt økt produksjonskapasitet i denne næringen. Den sterke veksten ventes å vedvare neste år. Også eksporten av kjemiske råvarer ventes å vokse sterkt i år og neste år. I 2006 ventes eksportveksten for både metaller og kjemiske råvarer å avta, som følge av det internasjonale konjunkturuomslaget.

Høy importvekst

Importvolumet av tradisjonelle varer økte med 4 prosent i 2003 sammenliknet med året før. Fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år var veksten på hele 4,6 prosent sesongjustert. Importen fra lavkostland fortsetter å øke. Den spesielle utviklingen i kronekursen det siste halvannet året har også bidratt til vridningen av im-

Makroøkonomiske hovedstørrelser 2003-2006. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	Regnskap 2003	Prognoser							
		2004			2005			2006	
		SSB	FIN	NB	SSB	FIN	NB	SSB	NB
Realøkonomi									
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,8	5,0	4,5	5 1/4	5,3	3,7	4	4,2	2 3/4
Konsum i offentlig forvaltning	1,4	2,5	1,8	2 1/4	1,8	1,3	1 1/2	1,5	1 1/2
Bruttoinvestering i fast realkapital	-3,7	5,3	4,9	..	2,5	5,0	..	4,1	..
Utvinning og rørtransport ¹	15,8	8,4	11,0	8	2,4	7,1	3	1,3	-5
Fastlands-Norge	-4,7	2,3	3,6	1 3/4	2,4	4,0	6	5,2	6
Bedrifter	-10,1	3,7	3,5	..	2,8	5,1	..	7,9	..
Bolig	-5,2	3,0	4,0	..	3,9	5,5	..	4,3	..
Offentlig forvaltning	10,1	-1,4	3,5	..	0,0	0,1	..	0,0	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	1,7	3,9	3,7	4	3,9	3,3	3 1/2	3,7	3
Lagerendring ³	-0,3	0,1	0,0	0,0	..
Eksport	1,2	1,0	1,6	..	4	3,0	..	2,1	..
Råolje og naturgass	-0,2	0,4	-0,4	..	2,9	2,1	..	0,1	..
Tradisjonelle varer	2,6	3,8	4,8	3	4,9	5,6	3 1/2	2,9	3 1/2
Import	2,2	5,4	4,7	5 1/2	5,7	4,2	3 1/4	4,7	1 3/4
Tradisjonelle varer	4,0	6,2	5,2	..	6,3	4,1	..	5,5	..
Bruttonasjonalprodukt	0,4	2,6	2,4	..	3,3	2,9	..	2,5	..
Fastlands-Norge	0,6	3,3	3,2	3 1/4	3,3	3,1	3 1/4	3,0	2 3/4
Arbeidsmarked									
Sysselsatte personer	-0,6	0,2	0,2	1/2	0,9	0,8	1 1/4	1,1	3/4
Arbeidsledighetsrate (nivå)	4,5	4,3	4,3	4 1/2	4	4,1	4 1/4	3,8	4
Priser og lønninger									
Lønn per normalsårsverk	3,9	3,8	3 3/4	3 3/4	3,6	4,0	4 3/4	4,1	5
Konsumprisindeksen (KPI)	2,5	0,7	1/2	0	1,7	2,0	2 1/4	2,0	2 1/2
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE)	1,1	0,5	3/4	1/2	1,9	2 1/4	2 1/4	2,3	2 1/2
Eksportpris tradisjonelle varer	-1,2	5,3	3,6	..	-1,2	-0,6	..
Importpris tradisjonelle varer	0,7	3,2	1,9	..	1,1	0,7	..
Boligpris ⁴	1,6	9,3	5	4,1	..
Utenriksøkonomi									
Driftsbalansen, mrd. kroner	201,2	242,7	181,1	..	230,9	165,4	..	224,3	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	12,9	14,6	13,4	12,4	..
MEMO:									
Husholdningenes sparerate (nivå)	7,7	5,5	6,3	..	3,6	5,7	..	2,4	..
Pengemarkedsrente (nivå) ⁵	4,1	2,0	2,1	2	2,4	3,4	2 1/2	2,3	3 1/2
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	6,6	4,4	4,7	4,7	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	205	225	200	..	210	183	..	212	..
Eksportmarkedsindikator	3,9	4,8	5,1	2,8	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	1,3	4,0	..	7	0,7	..	- 1/2	0,4	- 1/2

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Selveier⁵ NB benytter Norges Banks foliorente.⁶ Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner. Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend⁸ Positivt tall innebærer svekket krone.

Kilder: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr. 2 (2003-2004) (FIN), Norges Bank, anslag basert på terminrente og terminkurs, Inflasjonsrapport 1/2004 (NB).

porten: Krona har svekket seg mot europeiske valutaer, mens den har styrket seg mot dollar og dollartilknyttede valutaer blant annet i Asia. Importen fra Asia har økt markert det siste året, særlig av edb- og telekommunikasjonsutstyr fra Kina og import av biler, jern, stål og telekommunikasjonsutstyr fra Japan.

Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy ga også i 2003 et viktig bidrag til den samlede importveksten med en volumøkning på 6,4 prosent, om lag som året før. I 1.

kvartal i år var imidlertid veksten mer avdempet, med 0,7 prosent sesongjustert. Importen av personbiler økte kraftig både i 4. kvartal i fjor og 1. kvartal i år, med henholdsvis 14 og 9,2 prosent sesongjustert, etter å ha falt markert i løpet av de fire foregående kvartalene. Importen av tjenester økte med 0,2 prosent i 2003 sammenliknet med 2002. Tjenesteimporten har imidlertid tatt seg markert opp de to seneste kvartalene, med henholdsvis 5,8 og 1,2 prosent sesongjustert.

Internasjonale råvarepriser har steget kraftig, mens prisveksten på ferdigvarer har avtatt. Det har gitt en gunstig bytteforholdseffekt for norsk økonomi, som har en høy andel råvarer i sin eksport, og en stor andel ferdigvarer i importen. Eksportprisene på tradisjonelle varer økte med henholdsvis 2,7 og 3,5 prosent sesongjustert i 4. kvartal i fjor og 1. kvartal i år, mens de tilsvarende tallene for importpriser er 1,7 og 0,8 prosent. For 2004 legger vi til grunn at eksportprisene stiger med 5,3 prosent sammenliknet med året før, mot en økning på 3,2 prosent i importprisene. Denne bytteforholdsgevinsten ventes imidlertid å falle bort allerede neste år, noe som hovedsakelig skyldes at metallprisene forventes å falle markert i 2005 og 2006 fra et meget høyt nivå i år.

Høyt norsk kostnadsnivå og oppgangskonjunktur i den norske økonomien sørger for fortsatt sterk importvekst fremover, selv om krona ventes å svekke seg noe. For 2004 og 2005 anslås importen av tradisjonelle varer å vokse med henholdsvis 6,2 og 6,3 prosent sammenliknet med året før, mens den avtar noe i 2006, til 5,5 prosent. Importen av tradisjonelle varer vokser betydelig raskere enn tilsvarende eksport.

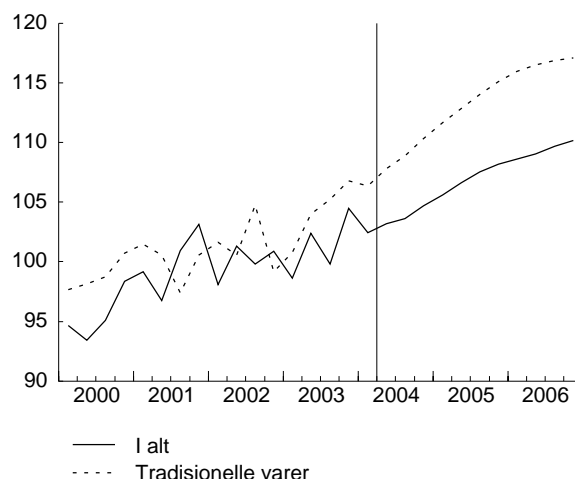
Moderat produksjonsoppgang etter lett vinterdvale

Produksjonsoppvinget for Fastlands-Norge som satte inn i fjor sommer, dabbet av gjennom vinterhalvåret. I 4. kvartal i fjor og 1. kvartal i år lå veksten i sesongjustert BNP for Fastlands-Norge ifølge foreløpige KNR-tall på 2,3 prosent, regnet som årlig rate. Det tilsvarende anslått trendvekst for norsk økonomi. Økt produksjon innen oljeutvinning og utenriks sjøfart, bidro imidlertid til at veksten i BNP i alt holdt seg om lag uendret på 3 prosent, årlig rate. Avmatningen i fastlandsøkonomien speiler utviklingen i både industriproduksjonen, varehandelen, forretningsmessig tjenesteyting og undervisning, mens finansiell tjenesteyting og helse- og sosialtjenester tok seg opp. Det samme gjaldt bygge- og anleggsvirksomheten, men i beskjeden grad og fra et lavt nivå. Samtidig med at produksjonsveksten flatet noe ut, tok importen seg kraftig opp, noe som dels reflekterer tradisjonelt høyt importinnhold i etterspørselskomponenter som nå viser sterk vekst, og dels tap av markedsandeler på hjemmemarkedet for norske bedrifter.

Vi legger til grunn at produksjonsveksten vil ta seg opp framover. Det skyldes først og fremst forventninger om en markert sterkere vekst i etterspørselen, særlig på hjemmemarkedet. På grunn av fortsatt tap av markedsandeler for norske bedrifter, særlig innen vareproduksjon, blir produksjonsveksten likevel svakere enn veksten i etterspørselen. For både 2004 og 2005 anslås BNP-veksten for Fastlands-Norge til 3,3 prosent, avtakende til 3,0 prosent for 2006. Oppsvinget gjelder i noen grad industrien, drevet fram av den økte veksten internasjonalt og økende oljeinvesteringer, men først og fremst tjenestenæringene, der særlig

Eksport

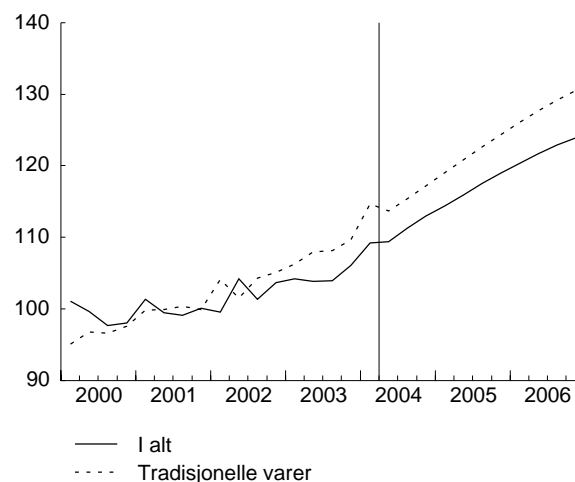
Sesongjusterte volumindekser, 2001=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Import

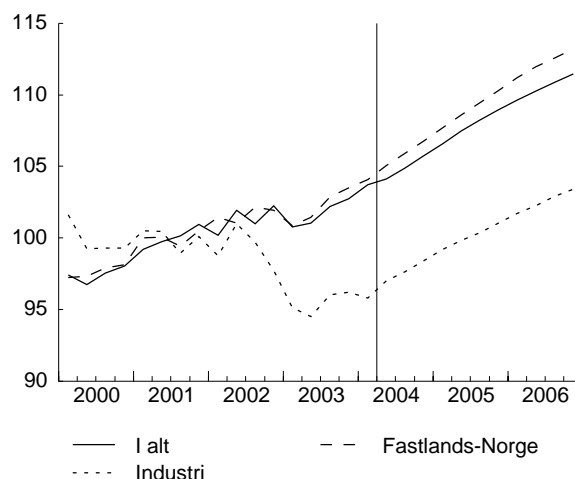
Sesongjusterte volumindekser, 2001=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

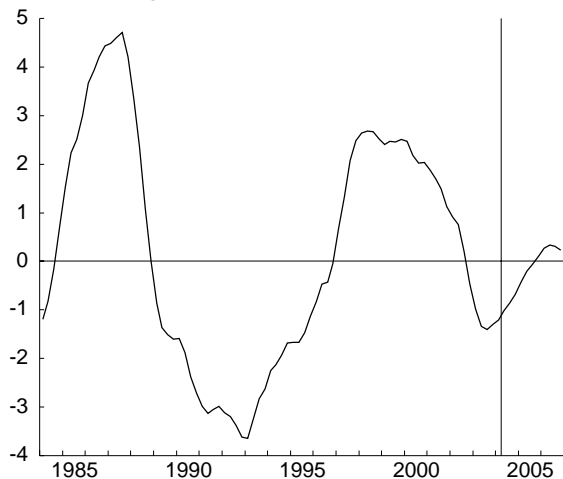
Bruttonasjonalprodukt

Sesongjusterte volumindekser, 2001=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

BNP Fastlands-Norge
Avvik fra beregnet trend i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

økt konsumvekst i husholdningene ventes å gi impulser. Også økt vekst i boliginvesteringene og investeringene i fastlandsbedrifter utenom industrien ventes å gi impulser for hele perioden 2004-2006.

Med den anslåtte vekstbanen ventes norsk økonomi å forlate lavkonjunkturen og gå inn i en svak høykonjunkturfase i løpet av 2005, dvs. med et positivt produksjonsgap, der BNP for Fastlands-Norge ligger over antatt trendnivå. Veksten ventes imidlertid å avta gjennom 2006 pga. en antatt ny internasjonal konjunkturavmatning og også svakere vekst i innenlandske etterspørselskomponenter. Mot slutten av 2006 er dermed produksjonsgapet igjen i ferd med å lukkes.

Ledigheten synker langsomt

Norsk økonomi har vært inne i en konjunkturoppgang siden 2. kvartal i fjor, etter en klar nedgang gjennom 2002. Utviklingen på arbeidsmarkedet har typisk nok ikke fulgt konjunkturbevegelsene like tett i oppgangsperioden som i den forutgående nedgangsperioden. Det er ofte slik at ledigheten biter seg fast når den først har økt; relativt kortvarige økonomiske nedgangstider kan dermed få langvarige konsekvenser i arbeidsmarkedet.

Det er særlig to forhold som bidrar til dette. For det første nedskaleres ikke bedriftene arbeidsstokken i samme grad som produksjonen i løpet av nedgangskonjunkturer. Dermed er det ledig produksjonskapasitet når etterspørselen tar seg opp. Produktivitetsveksten er derfor ofte høy tidlig i en oppgangskonjunktur, fordi det er utnyttet arbeidskraft internt i bedriftene.

KNR viser at produktivitetsveksten økte klart etter konjunkturukslaget i 2003. I 2. og 3. kvartal i fjor økte sesongjustert bruttoprodukt per timeverk i Fastlands-Norge med en årlig rate tilsvarende henholdsvis 7,8 og 4,5 prosent. I 4. kvartal i fjor og i 1. kvartal i år

har produktivitetsveksten vært mer på linje med det historiske gjennomsnittet med en årlig vekstrate på om lag 2 prosent.

For det andre blir de arbeidsledige mer motløse og søkehyppheten synker når ledigheten er høy. Dette reduserer deres muligheter for å få seg jobb, og de vil gå ledige lengre. Dessuten vil mange ikke lenger bli definert som del av arbeidsstyrken slik den måles i Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), der de som ikke er sysselsatte defineres som arbeidsledige kun dersom de oppgir at de har søkt arbeid de siste fire ukene. En slik reduksjon i arbeidsledigheten vil da motsvares av en reduksjon i arbeidstilbudet. Det vil også kunne observeres en slik effekt i den registrerte arbeidsledigheten når mange ikke lenger oppfyller vilkårene for arbeidsledighetstrygd. Effekten av motløse arbeidere på arbeidsledigheten er dermed todelt; antallet uten arbeid blir værende høy lenger, samtidig som det vil kunne redusere både arbeidsledigheten og arbeidstilbudet - særlig i AKU.

Arbeidsmarkedsstatistikken viser disse trekkene. Sesongjusterte tall fra AKU viser at ledigheten steg med om lag 20 000 personer fra sommeren 2002 til sommeren 2003. Antall ledige lå deretter stabilt på rundt 110 000 personer fram til og med utgangen av fjoråret. Først etter årsskiftet har ledigheten kommet ned. I gjennomsnitt for perioden februar-april i år var 102 000 personer ledige, nesten 7 000 færre enn i 4. kvartal i fjor. Samtidig med nedgangen i ledighet – og til tross for at befolkningen i arbeidsdyktig alder har økt med om lag 5 000 personer siden 4. kvartal i fjor – har imidlertid arbeidsstyrken sunket med 3 000 personer i samme periode. At så mange trekker seg ut av arbeidsstyrken indikerer at utsiktene for å få seg jobb fortsatt er svake. AKU er en utvalgsundersøkelse og det er derfor stor usikkerhet knyttet til resultatene fra måned til måned. Tallene de siste månedene bekrefter imidlertid en trend med fallende arbeidsstyrke siden ledigheten for alvor begynte å øke sommeren 2002.

Sesongjustert har antall registrert helt ledige hos A-etat sunket fra 96 000 ved utgangen av august i fjor, til 92 000 ved utgangen av april i år. Ved utgangen av mai var det 93 000 personer registrert helt ledige, men økningen fra måneden før skyldes trolig at mange arbeidere innen varehandelen ble permitterte i forbindelse med konflikten i transportnæringen. Summen av antall helt ledige og på tiltak er uendret siden i fjor høst.

I følge sesongjusterte tall fra KNR sank den totale sysselsettingen med vel 6 000 personer, eller 0,3 prosent, fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Antall utførte timeverk økte derimot med 0,1 prosent. Produktiviteten målt som bruttoproduktet per sysselsatt har således økt mer enn bruttoproduktet per timeverk. Det var særlig stor sysselsettingsnedgang i industrien i 1. kvartal i år, men også innen varehandel og i trans-

portsektoren sank sysselsettingen. Det er imidlertid også tegn til lyspunkter i arbeidsmarkedet. Blant annet viser de sesongjusterte KNR-tallene for 1. kvartal i år at det nå er sysselsetningsvekst i den konjunkturfølsomme bygge- og anleggsektoren. Det er også en beskjeden vekst i sysselsettingen innen hotell- og restaurantvirksomhet og i offentlig sektor.

Alt i alt ser det ut til at svekkelsen i arbeidsmarkedet siden 2001 har stoppet opp det siste året, og i takt med økningen i produksjonen forventer vi at arbeidsmarkedet gradvis vil styrkes i perioden framover. Vi legger til grunn en gjennomsnittlig ledighetsrate i AKU tilsvarende 4,3 prosent i år, mot 4,5 prosent i fjor, dels som følge av at mange som i fjor var ledige nå ikke er del av arbeidsstyrken og dels som følge av sysselsetningsvekst i andre halvår. Neste år antas sysselsettingen å ta seg ytterligere opp, og selv om også arbeidstilbudet vil øke klart, tror vi ledigheten vil synke til 4,0 prosent i 2005 og videre til 3,8 prosent i 2006.

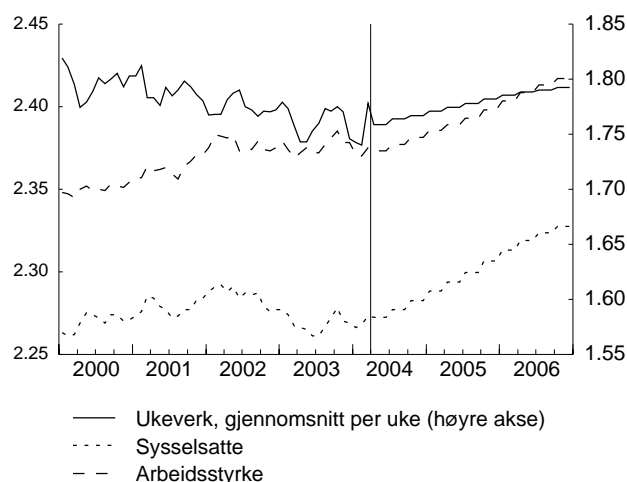
Moderat lønnsvekst

Tarifforhandlingene i nær sagt alle tariffområder har denne våren endt om lag på den økonomiske rammen som var lagt til grunn for industrien. Partene har selv anslått at lønnsveksten - slik den defineres av Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene - blir om lag 3,5 prosent fra 2003 til 2004. Dette lønnsbegrepet inkluderer imidlertid ikke overtid. Vi forventer at den kraftige nedgangen i overtidsbruken i fjor, særlig innen industrien og i bygg og anleggsektoren, blir reversert i år. I 2003 trakk nedgangen i overtid den samlede lønnsveksten ned med i underkant av et halvt prosentpoeng. Dessuten er det sannsynlig at lønnsveksten til funksjonærgrupper i næringslivet vil trekke den samlede lønnsveksten opp. Sterk internasjonal konkurranse innen enkelte tjenesteytende næringer kan derimot bidra til å redusere den samlede lønnsveksten. Det har for eksempel vært gjennomført lønnskutt i SAS. Vi anslår på bakgrunn av dette en vekst i lønn per normalårsverk totalt på 3,8 prosent i 2004.

Forklaringene på de moderate tilleggene ved årets lønnsforhandlinger ligger i økt ledighet de senere årene samt en svekket lønnsomhet i den delen av næringslivet som tradisjonelt konkurrerer med bedrifter i utlandet. Historiske erfaringer med den norske lønnsdannelsen tilsier at den økonomiske utviklingen gjennom flere år før er av betydning for lønnsveksten i det aktuelle året (se Økonomiske analyser nr. 4/2001, s. 17). Fra 2. kvartal 2001 til 2. kvartal 2003 steg antall registrerte helt ledige med over 30 000. Selv om økningen i ledigheten stoppet opp i fjor sommer, har den ikke kommet nevneverdig ned siden da. At alle årets tarifforhandlinger kun ga moderate tillegg nær den økonomiske rammen for industrien, er et resultat av den norske frontfagsmodellen. At oppgjøret i år var forbundsvist synes ikke å ha svekket denne koordineringsevnen. Den sentraliserte norske lønnsdannelsen

Arbeidsstyrke, sysselsetting og ukeverk

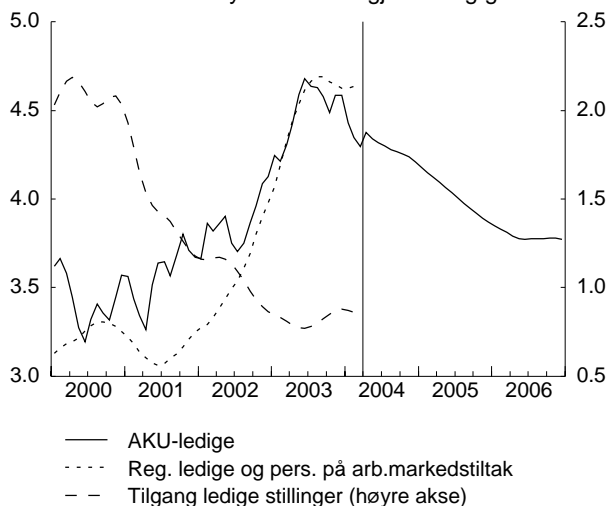
Millioner. Sesongjustert og glattet

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger

Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

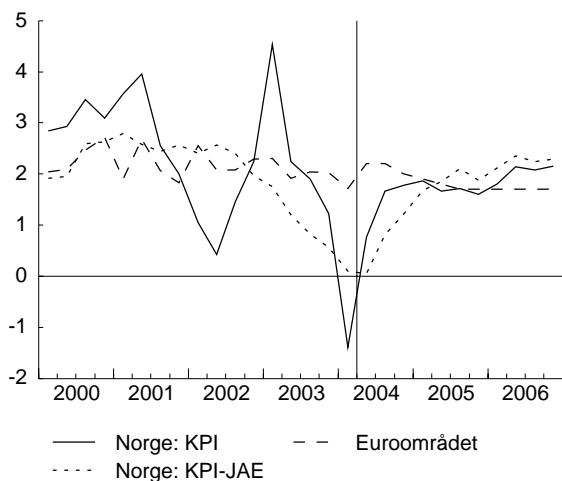
Kilder: Arbeidsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

er dermed en viktig årsak til at lønnsveksten i år blir om lag som hos handelspartnerne – til tross for høyere prisstigningsmål og lavere ledighet i Norge.

Etter hvert som oppgangskonjunktoren fester seg, forventer vi en klar bedring i arbeidsmarkedet fram mot 2006. Nedgangen i ledigheten vil imidlertid bli langt mer moderat enn økningen på begynnelsen av 2000-tallet, og det er derfor grunn til å tro at arbeidsmarkedet fortsatt bare vil gi moderate impulser til lønnsveksten de nærmeste årene. På samme vis som nedgangen i ledigheten og økningen i næringslivets lønnsomhet gjennom 1990-tallet bidro til den høye lønnsveksten fra 1996 og helt fram til 2002, vil den motsatte utviklingen siden 1999 sannsynligvis bidra til fortsatt lav lønnsvekst i de nærmeste årene. Vi forventer en lønnsvekst på 3,6 og 4,1 prosent i henholdsvis 2005 og 2006.

Konsumprisindeksen

Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Fortsatt lav prisstigning

Etter at de høye elektrisitetsprisene i fjor vinter ikke lenger direkte påvirker prisstigningen, har 12-månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) igjen blitt positiv, men er fremdeles meget lav. I mai var KPI-veksten 1,0 prosent, mot rekordlave -1,8 prosent i januar. Den underliggende inflasjonen, målt ved 12 måneders-veksten i KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), nådde en topp i februar i fjor med 2,0 prosent, og falt deretter forholdsvis jevnt inntil februar i år, hvor veksten var nede i -0,1 prosent. Etter å ha vært oppe i 0,3 prosent i mars, var den i mai 0,1 prosent.

Moderat lønnsvekst, fallende renter og generelt lite press i økonomien er innenlandske faktorer bak den lave prisstigningen. Negative prisimpulser fra utlandet, blant annet i form av økt import fra lavkostland, trekker i samme retning. Tilløpet til økende prisstigningstakt etter februar kan i noen grad føres tilbake til en moderat økning i prisene på importerte konsumvarer. For disse varene er prisstigningstakten på 12-månedersbasis fremdeles klart negativ, men fra -3,3 prosent i februar var nedgangen i mai redusert til 1,9 prosent. Importerte konsumvarer står for vel ¼-del av husholdningenes forbruk, slik at denne utviklingen isolert sett trekker konsumprisveksten opp med nær 0,4 prosentpoeng. I motsatt retning trekker at veksten i husleiene for tiden er meget lav.

At prisstigningstakten for de importerte konsumvarene gradvis har blitt mindre negativ gjennom årets første fire måneder, kan i noen grad tilskrives svekelsen av norske kroner gjennom det siste halvannet året. I de tre siste månedene har krona imidlertid styrket seg litt igjen. I 1. kvartal var den importveide kronkursen vel 10 prosent svakere enn 12 måneder tidligere. Den langsiktige valutakursvekkelsen trekker i retning av økte priser, mens den kortsiktige impulsen peker mot lavere priser. Importprisen på ferdigvarer

er gjennomgående betydelig høyere enn for ett år siden, men ikke så mye høyere som endringen i valutakursen isolert sett skulle tilsi. Det kan se ut til at prisveksten i det siste har økt litt i flere av de viktige leverandørlandene, men dette motvirkes av økte leveranser fra lavkostland. Innenlandske forhold kan også bidra til å begrense og forsinke endringer i importprisene. Tidsforløpet fra endringer i valutakursen slår ut i norske priser varierer trolig en god del, og de norske konsumprisene på importerte varer styres i stor grad også av innenlandske forhold som kostnads- og markedsforhold i varehandelen.

Avgiftene på røyketobakk økte kraftig fra 1. januar i år, noe som alene bidro til å trekke opp KPI med om lag 0,2 prosentpoeng. Andre mengdeavgifter ble stort sett økt med 1,8 prosent, som med den antatte inflasjonen også innebærer en reell avgiftsøkning. Offentlig politikk har i det siste direkte påvirket prisutviklingen gjennom innføring av 6 prosent moms på kollektivtransport fra 1. mars og iverksettelsen av maksimalpris på plass i barnehage fra og med 1. mai. En så lav momssats på kollektivtransport er beregnet å innebære en subsidiering av virksomheten. Transportbedriftene får nå anledning å trekke fra moms på innsatsfaktorene, og verdien av dette overskrider momsprovenyet fra disse tjenestene. Den umiddelbare virkningen var imidlertid at transportprisene økte. Sterk nedgang i prisene på flyreiser de to siste månedene har ført til at transportprisene i mai lå klart lavere enn før momsinnføringen. Disse prisene påvirkes imidlertid også sterkt av økte drivstoffpriser og kontinuerlige strukturendringer og det kan være vanskelig å identifisere effektene av de ulike forholdene. KPI-JAE ble i mars justert for den direkte virkningen av transportmomsen. I slike justeringer tar en ikke hensyn til effekten av fradragmulighetene, da det er å betrakte som en indirekte virkning.

Barnehagesatsene i KPI falt med 3,4 prosent fra februar til mai, etter ett fall på om lag 10 prosent gjennom de foregående 12 måneder. Dette var i stor grad et resultat av den økte offentlige støtten til barnehager fra og med august 2003. KPI-JAE er ikke justert for dette tiltaket. Barnehagepolitikken og transportmoms kan sies å bidra til at KPI-JAE undervurderer den underliggende inflasjonen noe. På den annen side kan en si at økte egenandeler for en del offentlig produserte tjenester trekker i motsatt retning.

Lav innenlandsk kostnadsvekst er fortsatt antatt å ville prege pristigningsbildet. Lønnsveksten vil holde seg forholdsvis lav, mens produktivitetsveksten snarere er høy. Den norske prisstigningen vil imidlertid øke noe ettersom de sterke negative prisimpulsene fra importerte varer avtar. Energiprisene ser i de kommende månedene ut til å øke mer enn gjennom de samme månedene i fjor. Tendensen til økt prisstigningstakt ventes derfor å fortsette, men i et roligere tempo enn i de siste månedene. Som årsgjennomsnitt anslås

veksten i KPI til 0,7 prosent i år, mens den underliggende prisstigningstakten trolig blir litt lavere. Mot slutten av året ventes veksten i KPI-JAE å komme opp i noe over 1,0 prosent, og henholdsvis 1,9 og 2,3 prosent som årsgjennomsnitt for 2005 og 2006. Energiprisene vil på årsbasis trolig gå litt ned i 2005 og 2006 samtidig som vi i våre beregninger har lagt til grunn at avgiftsopplegget reelt sett holdes uendret. Veksten i KPI blir dermed noe lavere enn for KPI-JAE i disse to årene.

Store overskudd i utenriksøkonomien

Reviderte tall fra nasjonalregnskapet viser at Norge hadde et overskudd på driftsbalansen overfor utlandet på vel 201 mrd. kroner i 2003. Dette tilsvarer knapt 13 prosent av BNP og var på linje med 2002. I 1. kvartal 2004 var overskuddet på driftsbalansen om lag 54 mrd. kroner. De høye oljeprisene i 2. kvartal i år vil føre til at overskuddet på driftsbalansen blir særlig høyt dette kvartalet. Vårt anslag er på 66 mrd. kroner. For 2004 under ett vil den tradisjonelle vareeksporten ifølge våre beregninger, øke betydelig i verdi. Dessuten vil petroleumseksporten øke selv om oljeprisen skulle synke fra dagens høye nivå og ned til 30 USD per fat i løpet av året, slik vi har antatt. Også importen har økt kraftig i 1. kvartal og vil øke mye i år som følge av økt innenlandsk etterspørsel og en noe svakere krone som øker importprisene i norske kroner. Overskuddet på vare- og tjenestebalansen vil samlet sett kunne bli 235 mrd. kroner i 2004 som er noe høyere enn i 2003. Økningen i overskuddet vil imidlertid bli forsterket av bedringen i rente- og stønadsbalansen som følger av de store overskuddene som akkumuleres til stadig større nettofordringer overfor utlandet. Samlet sett anslår vi derfor overskuddet på driftsbalansen til å bli vel 240 mrd. kroner i 2004, eller vel 14 prosent av anslått nominelt BNP.

For 2005 og 2006 viser våre anslag at overskuddet på vare- og tjenestebalansen gradvis reduseres. Det skyldes fortsatt lav eller ingen volumvekst i samlet olje- og gasseksport sammen nominelt uendrede priser på disse produktene fra slutten av 2004. Tradisjonell vareeksport vokser om lag i takt med markedsvæksten disse årene og som følge av en antatt avmatning av oppgangen internasjonalt og en viss konjunkturedgang i 2006 vil eksportveksten avta fra 2005 til 2006. Den relativt sterke veksten i norsk økonomi drar med seg sterk vekst i importen i begge disse årene. Selv om importprisveksten i norske kroner i samme periode blir langt mer beskjeden, vil likevel importverdien øke klart sterkere enn eksportverdien. Vi anslår overskuddet på vare- og tjenestebalansen til å bli knapt 200 mrd. kroner i 2006. Økte nettofordringer på utlandet bidrar til et anslått overskudd på rente- og stønadsbalansen, slik at driftsbalansen viser et overskudd på vel 220 mrd. kroner dette året, eller 12 prosent av BNP i 2006.

En oljesmurt alternativbane

I referansebanen omtalt foran anslås det at norsk økonomi – på linje med internasjonal – vil bli preget av en moderat konjunkturoppgang fram til 2006. Da vil effektene av et internasjonalt tilbakeslag, sammen med fallende oljeinvesteringer, bidra til at norsk økonomi plasserer seg i en konjunkturnøytral posisjon. Selv om en ikke kan se bort fra at den moderate, internasjonale konjunkturoppgangen vi nå er inne i kan snu seg til en langt kraftigere nedgang, synes usikkerheten for norsk økonomi å ligge på oversiden, knyttet til utviklingen i oljeprisen, oljeinvesteringene og eventuelt finanspolitikken. Vi skal derfor i det følgende forsøke å skissere hovedtrekkene i en alternativ prognosebane fram til 2008, der disse tre faktorene gir sterkere vekstimpulser til norsk økonomi enn i referansebanen. Det innebærer forøvrig at vi også skisserer en videreføring av referansebanen fram til 2008. Vi starter med forutsetningen om økt oljepris, siden den kan være en utløser også for de to andre effektene.

5 dollar høyere oljepris fra 3. kvartal 2004

Oljeprisen har det siste halvåret steget og lå i siste halvdel av mai på om lag 38 USD per fat, nær 10 dollar høyere enn nivået gjennom 2003. Tross den betydelige prisøkningen synes den alminnelige oppfatning å være at økningen vil ha begrensede effekter på internasjonal økonomi. Det skyldes dels at realoljeprisen fortsatt er relativt moderat sett i forhold til tidligere perioder med høy oljepris, dels at oljeforbruket nå utgjør en mindre andel av det totale forbruket, og dels at økt etterspørsel er én viktig drivkraft bak økningen; det at prisen på et produkt øker ved et skift i etterspørselen bidrar først og fremst til å begrense økningen i samlet etterspørsel og dermed produksjon. Oljeprisen har falt noe tilbake til 35 dollar per fat de første ukene i juni, og i våre prognoser har vi lagt til grunn en oljepris på 30 dollar i løpet av 3. kvartal 2004 og framover.

Hva hvis oljeprisen fortsatt blir liggende på 35 dollar per fat framover, dvs. 5 dollar - rundt 35 kroner - høyere enn i referansebanen? Selv om det gir en realoljepris godt over nivået de siste tjue årene, ligger den fortsatt under nivået fra det foregående tiåret, etter oljeprisøkningene i 1974 og 1980, kjent som henholdsvis OPEC-I og OPEC-II.

Basert på beregninger IEA har foretatt på OECDs INTERLINK-modell (IEA, 2004), kan inflasjonseffekten i OECD-området av 5 dollar høyere oljepris fom 3. kvartal 2004 anslås til 0,3 prosentpoeng i andre halvår 2004 og i 2005, synkende til 0,2 prosentpoeng i 2008. I denne beregningen må den økte oljeprisen forstås som drevet av forhold på tilbudssiden og ikke av økt etterspørsel fra industrilandene. Rentene er ikke endret som følge av den økte inflasjonen. Effektene på industrilandenes produksjon er svak, i gjennomsnitt 0,15 prosent på veksten i BNP hvert av årene 2004-2008. Det tilsier 0,3 prosentpoeng økt importvekst i de norske eksportmarkedene. Dette er for øvrig i tråd med «den alminnelige oppfatning» om beskjedne effekter på produksjonen i industrilandene referert foran.

16 milliarder kroner årlig i økte oljeinvesteringer fra 3. kvartal 2006

Regjeringen har nylig tildelt nye lete- og utvinningslisenser for petroleum på norsk sokkel. En kan ikke se bort fra at dette vil utløse økte oljeinvesteringer i årene framover, sett i forhold til de planer som ligger innbakt i anslagene i referansebanen. Den høye oljeprisen det siste året kan i seg selv utløse økte investeringer; i alle fall synes det sannsynlig dersom oljeprisen legger seg på 35 dollar i mange år framover.

Selv om oljeprisen utvilsomt er viktig for investeringene i oljevirksomheten, er en slik sammenheng ikke modellert i SSBs makroøkonometriske modeller. Vi kjenner heller ikke til forsøk på å tallfeste sammenhengene mellom oljepris og -investeringer

basert på norske data. En slik sammenheng vil selvsagt være påvirket av en rekke andre variable, slik som ressursgrunnlag og evt tidligere investeringer i feltundersøkelser mv., kostnadsnivå, skatteregimer, avkastningskrav for selskapene, etc. Siden det her er snakk om langsiktige investeringer vil ikke bare faktiske verdier, men også forventninger om disse størrelsene spille inn. Det vil dermed antakelig være svært vanskelig å komme fram til gode sammenhenger som forklarer oljeinvesteringene.

Johansen og Eika (2000) peker på at om en beregner konjunkturavvik som avviket mellom en serie og dens underliggende, trendmessige utvikling, så syntes det i perioden 1989-99 å ha vært en viss samvariasjon mellom konjunkturavvikene i oljepris og oljeinvesteringer. Konjunkturutslaget i oljeinvesteringene kommer om lag to år etter utslaget i oljeprisen. Det kan således være at enkelte faktorer som påvirker oljeinvesteringene, slik som anslag på ressursgrunnlaget og teknologiske forhold som påvirker kostnadsnivået, endrer seg mer trendmessig – eller tilfeldig – og dermed ikke gir opphav til systematiske konjunktursvingninger, mens konjunkturmessige svingninger i oljeprisene derimot systematisk generer tilsvarende svingninger i oljeinvesteringene. Virkningene av økte oljepriser på oljeselskapenes kontantstrøm kan være en viktig kanal, i tillegg til at endringer i faktisk oljepris vil kunne endre den kalkulasjonsprisen som selskapene nytter når de vurderer lønnsomheten ved nye investeringer.

Vi har nå gjort tilsvarende beregninger som i Johansen og Eika (2000) for årene 1976 til 2004. Fram til 1985 er samvariasjonen mellom konjunkturavvik i oljepris og -investeringer svært høy, basert på et etterslep fra pris til investeringer på hele fire år. Fra 1985 til 1999 er samvariasjonen noe svakere, med et etterslep – som i Johansen og Eika (2000) – på to år. Fra 2000 og utover synes etterslepet igjen å ha vært noe lenger, men samvariasjonen svært svak; det kan skyldes at det har vært andre forhold som har vært av større betydning for endringene i oljeinvesteringene i denne perioden, enn variasjoner i oljeprisen. Blant annet basert på disse beregningene, har vi på skjønnsmessig grunnlag valgt å legge til grunn at oljeinvesteringene i alternativbanen øker med 4 mrd kr i kvartalet fom 3. kvartal 2006 og ut beregningsperioden, sett i forhold til referansebanen.

Økte investeringer vil etter hvert øke utvinningen av olje og gass. Dersom vi tenker oss at investeringsøkningen skjer i tilknytning til felt i drift, kan effekten på produksjonen komme i løpet av ett år. Dersom den også går til økt letevirksomhet og utbygging av nye prosjekter, vil det kunne gå mange år. Med økt investeringsaktivitet fom 3. kvartal 2006 vil det antakelig tidligst være snakk om effekter av betydning for produksjonen i 2007. Vi har lagt til grunn at oljeproduksjonen over tid øker i takt med den økte realkapitalbeholdningen i oljesektoren, men at den økte produksjonen først setter inn mot slutten av 2007.

4 milliarder årlig i skattelette fra 2005

Økt oljepris vil øke statens oljeinntekter og dermed avsetningene til Petroleumsfondet. Dette øker forventet realavkastning av fondet og gir partielt sett rom for en mer ekspansiv finanspolitikk. Vi forutsetter da at den økte oljeprisen ikke virker negativt tilbake på Petroleumsfondets aktiva. Nå bruker en riktignok allerede mer penger over statsbudsjettet enn det som følger av handlingsregelen for finanspolitikken. Det tilsier at en kanskje heller burde brukt de økte inntektene til å komme raskere tilbake til nivået som følger av regelen. På den annen side har en allerede tidligere vist vilje til å bruke unntaksbestemmelsen i handlingsregelen, om at dersom det skjer store endringer i oppbyggingen av fondet så kan tilpasningen til dette jevnes ut over tid. Dersom oljeprisen skulle etablere seg på 35 dollar framover, kan man lett komme til at jevn innfasing innebærer

at man snarere burde øke opptrappingen av oljepengebruken de første årene.

Siden vi innenfor handlingsregelen ikke har funnet rom for skattelette i referansebanen i de nærmeste årene framover, har vi derfor lagt til grunn at man bruker det økte handlingsrommet i den alternative banen til å fjerne formuesskatten fom 2005. Årlig provenytap er av regjeringen anslått til 4 mrd kr, noe som gir et samlet provenytap på 16 mrd kr over perioden 2005-2008. Dette er riktignok et større provenytap enn det økte handlingsrommet som følger av økte inntekter på grunn av økt oljepris og produksjon i den samme perioden. Tar vi hensyn til at skatteletten delvis motsvares av økte skatteinntekter mv gjennom økt aktivitetsnivå, vil forskjellen ikke bli særlig stor.

Makroøkonomiske virkninger på norsk økonomi

Virkningene på norsk økonomi av økte oljeinvesteringer og mer ekspansiv finanspolitikk som følge av høyere oljepris er vist i

tabellen. Til beregningen er brukt SSBs kvartalsvise makromodell KVARTS. Beregningen viser også anslagene fra en videreføring av referansebanen fram til 2008, der vi har lagt til grunn at et nytt internasjonalt konjunkturoppsving setter inn gjennom 2007. I referansebanen har vi videre lagt til grunn at oljeinvesteringene tar til å falle mot slutten av 2006 og videre inn i 2007 og 2008. For øvrig innebærer referansebanen ingen nye finanspolitiske impulser i beregningsperioden, idet en i denne beregningen ikke er tilbake på handlingsregelen før nettopp i 2008. I det følgende vil vi først og fremst kommentere forskjellene mellom de to banene.

I 2004 øker oljeprisen i alternativbanen – sett i forhold til referansebanen – og den internasjonale markedsveksten svekkes noe samtidig som prisveksten internasjonalt øker. Prisveksten i Norge tar seg også opp, men ikke like raskt og like mye som internasjonalt. Det avspiller at oljeprisen er en mindre viktig energipris for norske bedrifter og husholdninger, siden vi i

Virkninger av høyere oljepriser, økte oljeinvesteringer og mer ekspansiv finanspolitikk

Prosentpoeng	2004	2005	2006	2007	2008	Nivå-avvik i 2008
Oljeinvesteringsvekst						
referansebanen	8,4	2,4	1,3	-7,0	-11,0	
alternativbanen	8,4	2,4	12,7	4,1	-8,9	
avvik	0,0	0,0	11,3	11,0	2,1	27,3
Konsumvekst i husholdninger						
referansebanen	5,0	5,3	4,2	3,7	3,4	
alternativbanen	5,0	5,5	4,4	3,9	3,7	
avvik	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8
Investeringsvekst Fastl.-Norge						
referansebanen	2,3	2,4	5,2	3,1	3,0	
alternativbanen	2,3	2,6	5,7	4,1	2,8	
avvik	-0,1	0,1	0,5	0,9	-0,3	1,2
Eksportvekst trad. varer						
referansebanen	3,8	4,9	2,9	0,7	3,9	
alternativbanen	3,7	4,6	2,7	0,0	3,6	
avvik	-0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-1,3
Importvekst						
referansebanen	5,4	5,7	4,7	3,2	3,6	
alternativbanen	5,4	5,8	5,5	3,8	3,6	
avvik	0,0	0,1	0,8	0,6	0,0	1,4
BNP-vekst Fastlands-Norge						
referansebanen	3,3	3,3	3,0	2,1	2,3	
alternativbanen	3,3	3,4	3,4	2,5	2,4	
avvik	0,0	0,0	0,4	0,4	0,0	0,8
Arbeidsledighetsrate, nivå						
referansebanen	4,3	4,0	3,8	3,7	3,9	
alternativbanen	4,3	4,0	3,6	3,5	3,7	
avvik	0,0	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3
Lønnsvekst						
referansebanen	3,8	3,6	4,1	3,2	3,3	
alternativbanen	3,8	3,7	4,2	3,7	3,6	
avvik	0,0	0,0	0,1	0,4	0,3	0,9
KPI-vekst						
referansebanen	0,7	1,7	2,0	2,3	2,2	
alternativbanen	0,7	1,8	2,2	2,4	2,4	
avvik	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,6
KPI-JAE-vekst						
referansebanen	0,5	1,9	2,3	2,3	2,2	
alternativbanen	0,6	2,0	2,3	2,4	2,4	
avvik	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,5
Valutakursvekst, IMP44						
referansebanen	4,0	0,7	0,4	1,1	0,6	
alternativbanen	3,9	0,3	0,2	1,1	0,6	
avvik	-0,2	-0,4	-0,2	-0,1	0,0	-0,8

(Forts.)

(Forts.)

større grad nytter vannkraft, og at strømprisen er holdt uendret i beregningen. Som følge av svakere priseffekt i Norge, styrker krona seg og det demper utslaget på norske priser av de økte oljeprisene ytterligere.

Denne prosessen pågår gjennom det meste av beregningsperioden, og bidrar til at prisveksten ikke i noen av årene blir mer enn 1-2 tidels prosentpoeng høyere enn i referansebanen. Det innebærer at inflasjonen i alternativbanen bringes nærmere inflasjonsmålet for pengepolitikken. Vi har derfor lagt til grunn samme rentebane i denne beregningen som i referansebanen. Som nevnt foran er det heller ikke lagt til grunn at rentene internasjonalt endres.

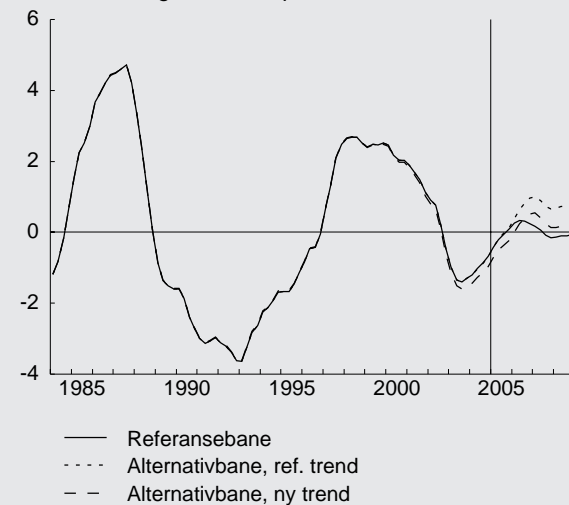
Sterkere krone og svakere internasjonal markedsvekst rammer norsk eksport av tradisjonelle varer, slik at veksten blir lavere gjennom hele perioden. Effektene forplanter seg etter hvert til eksportbedriftenes investeringer.

I 2005 fjernes formuesskatten, noe som innebærer at husholdningenes disponible realinntekt i alternativbanen øker i forhold til referansebanen, selv om det i en viss grad motvirkes av de økte prisene. Dermed øker også privat konsum og boliginvesteringer, og dette forplanter seg videre til hjemmemarkedsorienterte norske bedrifters produksjon og etter hvert også deres investeringer.

I 2006 øker oljeinvesteringene, sett i forhold til referansebanen. Dette gir betydelige stimulanser til norsk produksjon, noe som etter hvert også bidrar til å trekke opp investeringene i fastlandsbedriftene. Dessuten virker økt aktivitet tilbake på konsumentenes inntekter, slik at den økte veksten i konsum og boliginvesteringer videreføres. Veksten i BNP for Fastlands-Norge trekkes opp med 0,4 prosentpoeng både i 2006 og 2007, og veksten i 2006 blir dermed på linje med veksten i 2004 og 2005. Veksten holder seg dessuten relativt høy også i 2007 og 2008. Høykonjunktoren som vi går inn i i 2005 fortsetter dermed både gjennom 2007 og 2008, mens den i referansebanen avsluttes i løpet av 2006. Faktisk tiltar veksten igjen gjennom 2008 som følge av antakelsen om et nytt internasjonalt konjunkturoppsving, og til tross for at oljeinvesteringene da begynner å falle også i alternativbanen.

I 2008 ligger nivået på BNP for Fastlands-Norge 0,8 prosent over nivået i referansebanen. Regner vi konjunkturavviket for BNP som avviket fra det beregnede trendnivået for BNP i referansebanen, blir høykonjunktoren tilsvarende mer markert enn i referansebanen. Regner vi derimot ut en ny trendbane for norsk økonomi basert på alternativbanen direkte, innebærer et høyere BNP-nivå at også trendnivået blir høyere enn i referansebanen, slik at avviket mellom faktisk BNP-nivå og trendnivå partielt sett nedjusteres noe. Dette spiller tilbake på det beregnede trendnivået også for årene før 2006, og dermed framstår lavkonjunktoren vi nå er inne i som noe dypere enn i referansebanen, jf figur.

BNP Fastlands-Norge
Avvik fra beregnet trend i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Økt produksjonsvekst innebærer at arbeidsledigheten synker noe i forhold til referansebanen. Lavere ledighet fører i neste omgang til at lønnsveksten tar seg opp, dette kommer i tillegg til effektene på lønnsveksten av den økte inflasjonen. Redusert lønnsomhet for bedriftene på grunn av økte oljepriser og sterkere krone demper imidlertid økningen i lønningene. Reallønningene øker imidlertid, selv om de økte lønningene også spiller over på prisene. Dette forklarer hvorfor inflasjonseffektene blir sterkere mot slutten av beregningsperioden.

Store svingninger i oljeinvesteringene har de siste 20 årene – nest etter dereguleringene på 1980-tallet – vært den viktigste kilden til konjunktursvingninger i norsk økonomi, og har ofte bidratt til at Norge har hatt en konjunkturutvikling som avviker fra andre industriland, jf Johansen og Eika (2000). En kan derfor spørre om hvorfor økningen i oljeinvesteringene i denne beregningen ikke får enda sterkere effekter på økonomien, enn det som er vist over. Tendenser til økt importandel i oljeinvesteringene de siste årene er et svar. Et annet er at selv om nivået på oljeinvesteringene i alternativbanen er høyt, spesielt i 2008, er nivået lavere regnet som andel av BNP enn i mange tidligere oppganger. Oljeinvesteringene er store, men deres relative betydning svekkes etter hvert som de øvrige delene av norsk økonomi vokser.

IEA (2004): Analysis of the Impact of High Oil Prices on the Global Economy. May 2004, www.iea.org

Johansen, P.R. og T. Eika (2000): Drivkrefter bak konjunkturforløpet på 1990-tallet. Vedlegg 11 i NOU 2000:21.

Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2001-priser. Millioner kroner

	Ujustert		Sesongjustert							
	2002	2003	02.2	02.3	02.4	03.1	03.2	03.3	03.4	04.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	674 867	700 258	167 953	168 439	171 669	171 869	173 936	175 986	178 148	181 280
Konsum i husholdninger	646 090	668 881	160 720	161 276	164 251	164 130	166 215	168 108	170 086	173 064
Varekonsum	359 552	374 436	89 337	89 340	91 763	90 876	93 282	94 374	95 530	97 312
Tjenestekonsum	276 042	282 721	68 850	68 819	69 700	69 993	70 181	70 762	71 794	72 142
Husholdningenes kjøp i utlandet	28 596	30 227	7 195	7 447	7 282	7 608	7 382	7 567	7 696	8 546
Utlendingers kjøp i Norge	-18 100	-18 503	-4 662	-4 330	-4 494	-4 347	-4 630	-4 596	-4 934	-4 936
Konsum i ideelle organisasjoner	28 777	31 378	7 233	7 163	7 419	7 740	7 720	7 878	8 062	8 216
Konsum i offentlig forvaltning	324 406	329 098	79 462	81 367	80 594	81 672	82 988	82 078	82 328	82 469
Konsum i statsforvaltningen	171 130	174 119	42 192	43 201	42 752	43 179	43 394	43 505	44 020	43 963
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	141 875	145 394	34 890	35 873	35 493	35 987	36 187	36 343	36 855	36 649
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	29 255	28 725	7 301	7 328	7 259	7 192	7 207	7 162	7 165	7 314
Konsum i kommuneforvaltningen	153 275	154 979	37 270	38 166	37 842	38 493	39 595	38 573	38 308	38 505
Bruttoinvestering i fast realkapital	269 519	259 519	71 538	65 191	69 552	66 984	65 226	65 594	61 769	65 667
Utvinning og rørtransport	54 521	63 158	13 508	13 514	14 703	14 362	16 334	16 803	15 658	16 958
Tjenester tilk. utvinning	5 572	-1 616	4 337	122	1 089	502	-437	-139	-1 526	-37
Utenriks sjøfart	7 139	5 096	1 882	1 510	2 874	3 044	1 159	1 594	-700	1 226
Fastlands-Norge	202 287	192 880	51 811	50 045	50 886	49 076	48 169	47 336	48 337	47 519
Fastlands-Norge ekskl. offentlig forvaltning	160 556	146 937	41 021	39 689	40 474	37 983	36 710	35 334	36 871	37 167
Industri og bergverk	21 823	18 298	5 544	5 659	5 853	4 573	5 002	4 257	4 558	4 373
Annen vareproduksjon	16 971	19 125	4 320	4 210	4 438	4 940	4 744	4 940	4 405	4 870
Boligtjenester (husholdninger)	52 999	50 231	13 595	13 136	12 952	12 687	12 522	12 424	12 603	12 759
Andre tjenesteytende næringer	68 764	59 284	17 561	16 684	17 231	15 782	14 443	13 713	15 305	15 165
Offentlig forvaltningsvirksomhet	41 731	45 943	10 791	10 356	10 412	11 093	11 459	12 002	11 466	10 351
Lagerendring og statistiske avvik	27 409	14 803	7 268	7 354	5 790	5 934	-1 517	5 899	3 703	7 187
Bruttoinvestering i alt	296 928	274 322	78 806	72 545	75 342	72 918	63 709	71 493	65 473	72 854
Innenlandsk sluttanvendelse	1 296 200	1 303 678	326 221	322 351	327 606	326 460	320 633	329 558	325 948	336 603
Etterspørsel fra Fastl.-Norge (ekskl. lagerendr.)	1 201 560	1 222 237	299 227	299 851	303 149	302 618	305 094	305 400	308 812	311 268
Ettersp. fra off. forvaltningsvirksomhet	366 137	375 041	90 253	91 723	91 006	92 765	94 447	94 080	93 793	92 820
Eksport i alt	697 866	706 501	176 668	173 986	175 881	171 967	178 476	174 044	182 128	178 602
Tradisjonelle varer	203 832	209 179	50 478	52 558	49 775	50 587	52 202	52 804	53 597	53 367
Råolje og naturgass	320 893	320 189	82 663	79 085	83 034	80 348	83 823	77 884	78 163	82 590
Skip og plattformer	13 439	18 233	3 881	2 746	2 398	2 547	3 686	3 524	8 475	1 389
Tjenester	159 701	158 900	39 647	39 597	40 674	38 485	38 766	39 833	41 893	41 256
Samlet anvendelse	1 994 066	2 010 179	502 889	496 337	503 487	498 427	499 109	503 602	508 076	515 205
Import i alt	446 819	456 462	113 808	110 711	113 224	113 782	113 433	113 479	115 868	119 225
Tradisjonelle varer	290 400	302 142	71 010	72 987	73 553	74 352	75 538	75 629	76 695	80 203
Råolje	1 807	1 998	482	472	395	891	435	345	334	232
Skip og plattformer	16 368	13 831	7 993	2 446	3 855	4 443	3 216	3 400	2 772	2 289
Tjenester	138 244	138 491	34 322	34 806	35 421	34 096	34 244	34 105	36 068	36 501
Bruttonasjonalprodukt	1 547 246	1 553 717	389 081	385 626	390 263	384 645	385 676	390 123	392 208	395 980
Fastlands-Norge (markedsverdi)	1 186 716	1 194 109	295 040	298 240	297 586	294 485	296 118	300 339	302 153	303 808
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	360 531	359 609	94 041	87 386	92 677	90 160	89 558	89 784	90 055	92 173
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 032 496	1 039 488	256 820	259 384	258 491	256 598	258 043	261 627	262 839	264 192
Fastlands-Norge ekskl. off. forvaltning	799 137	807 287	199 653	200 547	200 337	198 762	199 809	203 476	204 714	205 861
Industri og bergverk	150 079	144 359	38 159	37 667	36 925	35 939	35 713	36 277	36 350	36 199
Andre vareproduserende næringer	109 395	106 361	27 149	27 722	26 944	26 179	26 396	26 837	26 815	27 155
Tjenesteytende næringer	539 662	556 566	134 346	135 157	136 468	136 644	137 700	140 363	141 549	142 507
Offentlig forvaltningsvirksomhet	233 360	232 201	57 167	58 838	58 153	57 836	58 234	58 150	58 125	58 331
Korreksjonsposter	154 219	154 621	38 220	38 855	39 095	37 887	38 075	38 712	39 314	39 616

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2001-priser. Prosentvis vekst fra forrige periode

	Ujustert		Sesongjustert							
	2002	2003	02.2	02.3	02.4	03.1	03.2	03.3	03.4	04.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,6	3,8	0,7	0,3	1,9	0,1	1,2	1,2	1,2	1,8
Konsum i husholdninger	3,5	3,5	0,6	0,3	1,8	-0,1	1,3	1,1	1,2	1,8
Varekonsum	4,2	4,1	0,3	0,0	2,7	-1,0	2,6	1,2	1,2	1,9
Tjenestekonsum	1,7	2,4	-0,2	0,0	1,3	0,4	0,3	0,8	1,5	0,5
Husholdningenes kjøp i utlandet	6,6	5,7	11,1	3,5	-2,2	4,5	-3,0	2,5	1,7	11,0
Utlendingers kjøp i Norge	-2,8	2,2	-0,2	-7,1	3,8	-3,3	6,5	-0,7	7,4	0,0
Konsum i ideelle organisasjoner	7,0	9,0	3,6	-1,0	3,6	4,3	-0,2	2,0	2,3	1,9
Konsum i offentlig forvaltning	3,1	1,4	-4,2	2,4	-0,9	1,3	1,6	-1,1	0,3	0,2
Konsum i statsforvaltningen	40,0	1,7	-1,7	2,4	-1,0	1,0	0,5	0,3	1,2	-0,1
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	51,0	2,5	-1,9	2,8	-1,1	1,4	0,6	0,4	1,4	-0,6
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,4	-1,8	-0,9	0,4	-0,9	-0,9	0,2	-0,6	0,0	2,1
Konsum i kommuneforvaltningen	-20,4	1,1	-6,9	2,4	-0,8	1,7	2,9	-2,6	-0,7	0,5
Bruttoinvestering i fast realkapital	-3,4	-3,7	12,8	-8,9	6,7	-3,7	-2,6	0,6	-5,8	6,3
Utvinning og rørtransport	-3,6	15,8	5,6	0,0	8,8	-2,3	13,7	2,9	-6,8	8,3
Tjenester tilk. utvinning	69,2	-97,2	792,6	-53,9	-187,0	-68,2	997,8	-97,6
Utenriks sjøfart	-38,2	-28,6	115,4	-19,8	90,4	5,9	-61,9	37,6	-143,9	-275,3
Fastlands-Norge	-2,5	-4,7	4,4	-3,4	1,7	-3,6	-1,8	-1,7	2,1	-1,7
Fastlands-Norge ekskl. offentlig forvaltning	-3,2	-8,5	4,2	-3,2	2,0	-6,2	-3,4	-3,7	4,3	0,8
Industri og bergverk	11,5	-16,2	14,7	2,1	3,4	-21,9	9,4	-14,9	7,1	-4,1
Annen vareproduksjon	-1,7	12,7	10,3	-2,5	5,4	11,3	-4,0	4,1	-10,8	10,6
Boligtjenester (husholdninger)	-2,3	-5,2	1,9	-3,4	-1,4	-2,0	-1,3	-0,8	1,4	1,2
Andre tjenesteytende næringer	-8,1	-13,8	1,7	-5,0	3,3	-8,4	-8,5	-5,1	11,6	-0,9
Offentlig forvaltningsvirksomhet	0,1	10,1	5,0	-4,0	0,5	6,5	3,3	4,7	-4,5	-9,7
Lagerendring og statistiske awik	32,6	-46,0	4,4	1,2	-21,3	2,5	-125,6	-488,8	-37,2	94,1
Bruttoinvestering i alt	-0,9	-7,6	12,0	-7,9	3,9	-3,2	-12,6	12,2	-8,4	11,3
Innenlandsk sluttanvendelse	2,4	0,6	1,9	-1,2	1,6	-0,3	-1,8	2,8	-1,1	3,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendr.)	2,4	1,7	-0,1	0,2	1,1	-0,2	0,8	0,1	1,1	0,8
Ettersp. fra off. forvaltningsvirksomhet	2,7	2,4	-3,2	1,6	-0,8	1,9	1,8	-0,4	-0,3	-1,0
Eksport i alt	0,1	1,2	3,3	-1,5	1,1	-2,2	3,8	-2,5	4,6	-1,9
Tradisjonelle varer	1,6	2,6	-1,0	4,1	-5,3	1,6	3,2	1,2	1,5	-0,4
Råolje og naturgass	2,2	-0,2	9,1	-4,3	5,0	-3,2	4,3	-7,1	0,4	5,7
Skip og plattformer	-24,2	35,7	-12,1	-29,2	-12,7	6,2	44,7	-4,4	140,5	-83,6
Tjenester	-3,1	-0,5	-0,6	-0,1	2,7	-5,4	0,7	2,8	5,2	-1,5
Samlet anvendelse	1,6	0,8	2,4	-1,3	1,4	-1,0	0,1	0,9	0,9	1,4
Import i alt	2,3	2,2	4,7	-2,7	2,3	0,5	-0,3	0,0	2,1	2,9
Tradisjonelle varer	3,8	4,0	-2,5	2,8	0,8	1,1	1,6	0,1	1,4	4,6
Råolje	-21,3	10,6	4,3	-2,1	-16,4	125,6	-51,2	-20,7	-3,2	-30,6
Skip og plattformer	-9,6	-15,5	285,3	-69,4	57,6	15,3	-27,6	5,7	-18,5	-17,4
Tjenester	1,1	0,2	2,9	1,4	1,8	-3,7	0,4	-0,4	5,8	1,2
Bruttonasjonalprodukt	1,4	0,4	1,7	-0,9	1,2	-1,4	0,3	1,2	0,5	1,0
Fastlands-Norge (markedsverdi)	1,7	0,6	-0,4	1,1	-0,2	-1,0	0,6	1,4	0,6	0,5
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	0,4	-0,3	9,0	-7,1	6,1	-2,7	-0,7	0,3	0,3	2,4
Fastlands-Norge (basisverdi)	1,4	0,7	-0,6	1,0	-0,3	-0,7	0,6	1,4	0,5	0,5
Fastlands-Norge ekskl. off. forvaltning	1,8	1,0	0,4	0,4	-0,1	-0,8	0,5	1,8	0,6	0,6
Industri og bergverk	-0,8	-3,8	2,3	-1,3	-2,0	-2,7	-0,6	1,6	0,2	-0,4
Andre vareproduserende næringer	1,1	-2,8	-1,7	2,1	-2,8	-2,8	0,8	1,7	-0,1	1,3
Tjenesteytende næringer	2,6	3,1	0,3	0,6	1,0	0,1	0,8	1,9	0,8	0,7
Offentlig forvaltningsvirksomhet	0,1	-0,5	-3,9	2,9	-1,2	-0,5	0,7	-0,1	0,0	0,4
Korreksjonsposter	3,6	0,3	1,0	1,7	0,6	-3,1	0,5	1,7	1,6	0,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. 2000=100

	Ujustert		Sesongjustert							
	2002	2003	02:2	02:3	02:4	03:1	03:2	03:3	03:4	04:01
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	100,8	103,1	100,2	101,1	101,4	103,5	102,5	102,9	103,0	103,0
Konsum i offentlig forvaltning	103,8	107,3	103,9	105,3	105,3	106,7	107,4	107,8	107,5	107,7
Bruttoinvestering i fast kapital	99,9	100,7	101,1	101,9	96,9	97,9	102,5	102,3	100,8	101,3
Fastlands-Norge	100,6	100,8	101,2	102,3	99,2	98,4	101,4	102,1	102,5	101,3
Innenlandsk sluttanvendelse	101,3	103,6	101,4	101,2	102,2	103,6	102,9	103,1	104,7	105,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	101,6	103,9	101,4	102,4	102,1	103,5	103,6	104,1	104,1	104,0
Ekspert i alt	89,8	91,5	91,6	89,7	89,4	91,0	88,6	92,9	93,8	95,5
Tradisjonelle varer	91,4	90,2	93,3	88,7	90,0	87,8	90,3	90,4	92,4	95,7
Samlet anvendelse	97,2	99,4	97,9	97,2	97,8	99,3	97,8	99,5	100,8	101,7
Import i alt	93,3	95,0	94,0	92,2	92,2	92,0	93,2	96,3	97,9	99,6
Tradisjonelle varer	92,6	93,2	93,3	91,4	91,5	91,9	91,6	93,8	95,4	96,1
Bruttonasjonalprodukt	98,4	100,6	99,1	98,6	99,4	101,4	99,1	100,5	101,6	102,3
Fastlands-Norge (markedsverdi)	102,3	104,4	103,7	102,4	103,4	103,6	105,0	104,0	104,8	104,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2002	2003	02:2	02:3	02:4	03:1	03:2	03:3	03:4	04:01
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,8	2,3	0,4	0,9	0,3	2,1	-1,0	0,4	0,1	0,1
Konsum i offentlig forvaltning	3,8	3,4	3,1	1,4	0,0	1,3	0,7	0,4	-0,3	0,2
Bruttoinvestering i fast kapital	-0,1	0,8	0,7	0,8	-4,9	1,1	4,7	-0,3	-1,4	0,5
Fastlands-Norge	0,6	0,2	0,8	1,0	-3,0	-0,8	3,1	0,6	0,5	-1,3
Innenlandsk sluttanvendelse	1,3	2,3	1,3	-0,2	1,1	1,4	-0,8	0,2	1,6	0,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	1,6	2,3	1,2	1,1	-0,4	1,4	0,1	0,4	0,0	-0,1
Ekspert i alt	-10,2	1,9	3,2	-2,0	-0,3	1,7	-2,6	4,8	1,0	1,8
Tradisjonelle varer	-8,6	-1,2	-0,5	-5,0	1,5	-2,5	2,9	0,1	2,2	3,5
Samlet anvendelse	-2,8	2,2	1,9	-0,8	0,6	1,5	-1,5	1,8	1,2	0,9
Import i alt	-6,7	1,8	-0,9	-2,0	0,0	-0,2	1,3	3,3	1,6	1,8
Tradisjonelle varer	-7,4	0,7	-0,9	-2,1	0,2	0,4	-0,3	2,3	1,7	0,8
Bruttonasjonalprodukt	-1,6	2,3	2,7	-0,5	0,8	2,0	-2,3	1,4	1,1	0,7
Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,3	2,0	4,2	-1,2	0,9	0,2	1,3	-0,9	0,8	-0,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Teknisk merknad

Kvartalsberegningene: Beregningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg.

Basisår og kjeding: I det kvartalsvise nasjonalregnskapet beregnes for tiden alle størrelser i faste priser med basis i prisene i 2001, og med vekter fra dette året. Valg av basisår påvirker fastpristallene og dermed de årlige volumendringene (vekstratene). For sammenlignings skyld er det i alle tabeller gitt vekstrater med 2001 som basisår (felles omregningsår). Prisomregningen er foretatt på kvartalsregnskapets sektornivå.